

**WOJEWÓDZKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA – KSIĄŻNICA KOPERNIKAŃSKA
W TORUNIU – Jak wyglądał Mikołaj Kopernik? : portrety uczonego w
zbiorach ikonograficznych Książnicy Kopernikańskiej.**

Aleksandra Męczekalska
Dział Zbiorów Specjalnych

Jak naprawdę wyglądał Mikołaj Kopernik?

W prezentacji pokażemy wizerunki wielkiego uczonego, od tych najstarszych XVI-wiecznych, po XIX -wieczne. Od tych prawdziwych, po te fantazyjne, wymyślone.

Portrety pochodzą ze zbiorów specjalnych (zbiory ikonograficzne) Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu i wykonane zostały techniką miedziorytu, drzeworytu, stalorytu, są też tu litografie i fotografie dzieł malarskich. Zostały zdigitalizowane w naszej Książnicy, fotografie wykonał Tomasz Dorawa.

Jak naprawdę wyglądał Mikołaj Kopernik? Autentyczny portret Mikołaja Kopernika istniał w XVI wieku. Był to portret malowany przez samego astronoma (tzw. „autograf”), który - obok wielu innych umiejętności - posiadał też talent malarski (jak przystało na prawdziwego człowieka Renesansu). Po śmierci Kopernika (1543) obraz ten stał się własnością kapituły warmińskiej, która w 1584 roku podarowała go astronomowi duńskiemu, Tycho de Brahe. Niestety w 1597 roku został on zniszczony, jednak wszystko przemawia za tym, że powstała kopia tego portretu.

Otóż przed 1580 rokiem według systemu Kopernika wykonano słynny zegar astronomiczny w katedrze w Strasburgu. Przy tym zegarze, na wieży, znajduje się portret Mikołaja Kopernika, przedstawiający astronoma w pozycji stojącej, trzymającego w lewej ręce kwiat konwalii, prawą wspierającego się o tablicę z napisem łacińskim w tłumaczeniu: "*Prawdziwy wizerunek Mikołaja Kopernika przemalowany z jego autoportretu*". Kopię tę sporządził Tobias Stimmer, co zostało potwierdzone dopiero w 1873 roku poprzez nieoczekiwane odkrycie na odwrocie malowidła napisu głoszącego, że: "*Portret Kopernika skopiowany przez Tobiasa Stimmera podług oryginału, jaki doktor Tidemann Giese przesłał z Gdańska Dasypodiusowi*". Zatem odpowiedzialny za oprawę artystyczną zegara szwajcarski malarz i rytownik

Tobias Stimmer odmalował przywieziony z Torunia przez Tiedemanna Giesego „autoportret” Kopernika. Portret ten posłużył często do dalszych graficznych edycji wizerunku uczonego.

Portret strasburski Stimmera z XVI wieku

Najstarszy wizerunek Kopernika, obraz olejny z zegara na katedrze w Strasburgu, namalował go szwajcarski artysta Tobiasz Stimmer (1539–1584), dla którego wzorem był portret (tzw. „autograf”) przesłany do Strasburga po śmierci Kopernika przez jego bratanka Tiedemana Gisego.

Przedstawia astronoma w postaci stojącej, trzymającego konwalię w lewej ręce, a prawą opierającego się o płytę z łacińską inskrypcją w tłumaczeniu: "prawdziwy obraz Mikołaja Kopernika, namalowany wg jego autoportretu”.

Posłużył on również do dalszych graficznych edycji portretu uczonego.

Sygnatura : Teka 9/20 oraz Teka 9/25

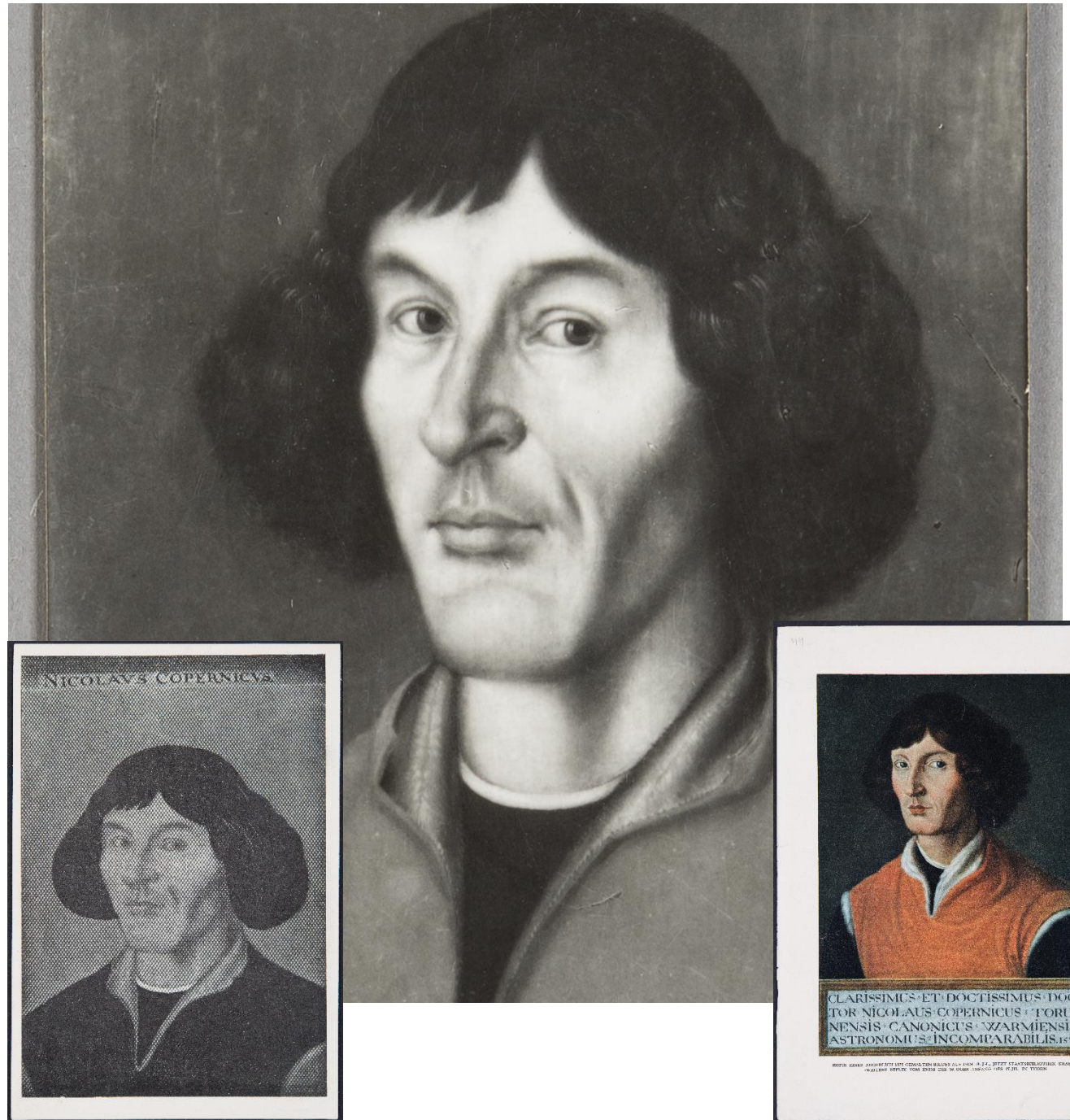

Portret „toruński”, zwany również „portretem gimnazjalnym” z XVI wieku

Dziś to najbardziej znany portret Mikołaja Kopernika, szeroko rozpowszechniony w wielu reprodukcjach. Powstał w około 1585 roku i wisiał dawniej w bibliotece Toruńskiego Gimnazjum Akademickiego. Obecnie prezentowany jest w Sali Mieszczańskiej Ratusza Staromiejskiego w Toruniu.

Obraz przedstawia toruńskiego astronoma w wieku ok. 35–40 lat. Uczony ukazany został jako postać o szczupłej twarzy, wyrazistych rysach oraz długich, ciemnych i falistych włosach. Charakterystyczne jest ujęcie oczu, z których lewe znajduje się niżej od prawego, co świadczy o pewnych niedociągnięciach warsztatu portrecisty. Mikołaj Kopernik jest ubrany w czarną sutannę z widocznym białym rąbkiem koszuli oraz w czerwony kubrak bez rękawów, podbity białym futerkiem przy kołnierzu i ramionach.

Sygnatury: Teka 9/90 (fotografia), Teka 9/10 (pocztówka) oraz Teka 9/47(reprodukcja)

Wizerunek Kopernika, którego autorem jest: Jan Teodor de Bry

Jest to miedzioryt opublikowany w dziele Jean-Jacques Boissarda *Icones virorum illustrium* w roku 1597 we Frankfurcie n. Menem, którego autorem jest rytownik Jan Teodor de Bry. Powstał on w oparciu o drzeworyt T. Stimmera. Wydawca umieścił metrykę okalającą postać zawierającą daty urodzin i śmierci uczonego oraz miejsce urodzenia i pochodzenia w określeniu *Tornaus, Borussus*.

Fotografia, przed 1884 r. wykonana w zakładzie Aleksandra Jacobiego w Toruniu.

Sygnatura : Teka 9/7

Portret Mikołaja Kopernika z epitafium z kościoła św. Janów w Toruniu z końca XVI wieku

Wizerunek Kopernika według portretu epitafijnego z kościoła św. Janów w Toruniu, astronom ze złożonymi modlitewnie rękami, w półpostaci 3/4 w lewo, z lewej krucyfiks, poniżej niego trupa, czaszka, w głębi na półeczce astrolabium i cyrkiel, w tle pejzaż. U dołu tabliczka z czterowierszem: Non parem Pauli [...]. Epitafium ufundowane przez Melchiora Pirnesiusa, lekarza miejskiego i humanistę, około 1580 roku.

Jest to fotografia wykonana przed 1881 r. w Atelier Aleksandra Jacobiego w Toruniu

Sygnatura : Teka 9/1 oraz Teka 9/3

Portret epitafijny Mikołaja Kopernika w katedrze we Fromborku z 1735 r.

Przedstawia portret Mikołaja Kopernika, ze złożonymi modlitewnie rękoma, w półpostaci 3/4 w lewo, w ozdobnej owalnej ramce, poniżej napis: Nicolao Copernico Thorvnensi Cathedralis [...].

Epitafium w katedrze fromborskiej zamieścił biskup Marcin Kromer w 1580 r., a w 1735 r. kapituła fromborska ufundowała tablicę pamiątkową z napisem.

Fotografia przed 1939 r.

Teka 9/15

**Wizerunek Mikołaja
Kopernika wydany około
1600 r. u Sabina
Kauffmanna w
Wittenberdze**

Jest to fotografia drzeworytu wydanego około 1600 r. u Sabina Kauffmanna w Wittenberdze, wzorowany na pracy Tobiasa Stimmera.

Sygnatura : Teka 9/35

Quid tum? si mihi terra movetur, Solq; quiescit,
At cœlum: constat calculus inde meus.

Επεὶ σιχὸν Josephi à Pinu.

EX hoc excelsit tristi Copernicus ævo:
Ingenio, Astrorum & cognitione
potens.

Wizerunek Kopernika, którego autorem jest: Étienne Jahandier Desrochers

Popiersie Mikołaja Kopernika 3/4 w prawo, w owalnej ramie wspartej na cokole, na którym kartusz z napisem: „Nicolas Copernic Célèbre astronome, Mathématicien, Philosophe et Médecin [...]”. Niżej tabliczka z czterowierszem: „Copernic s'élevant au dessus du Vulgaire [...]”.

Jest to miedzioryt po 1726 roku

Sygnatura : Teka 9/34

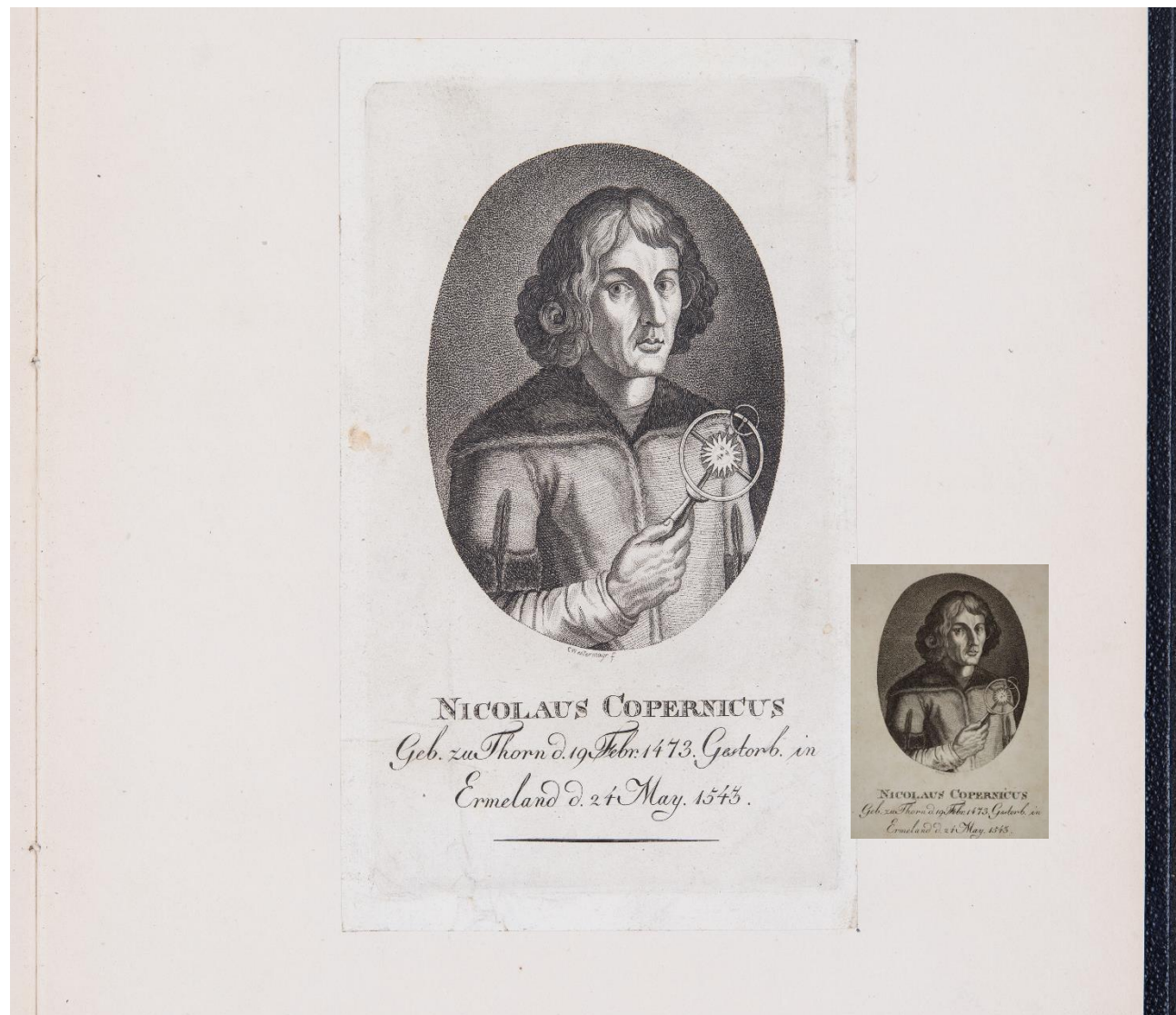
Wizerunek Kopernika, którego autorem jest: Konrad Westermayr

Jest to miedzioryt z ok. 1780 roku.

Uczony w prawej ręce trzyma przedmiot symbolizujący układ heliocentryczny.

Wizerunek był wykorzystany jako litografia zamieszczona przed kartą tytułową książki Kamila Flammariona, *Życie Mikołaja Kopernika. 1473-1873*, Warszawa, 1873.

Sygnatura : Teka 9/14

NICOLAUS COPERNICUS
*Geb. zu Thorn d. 19 Febr. 1473. Gestorb. in
Ermeland d. 24 May. 1543.*

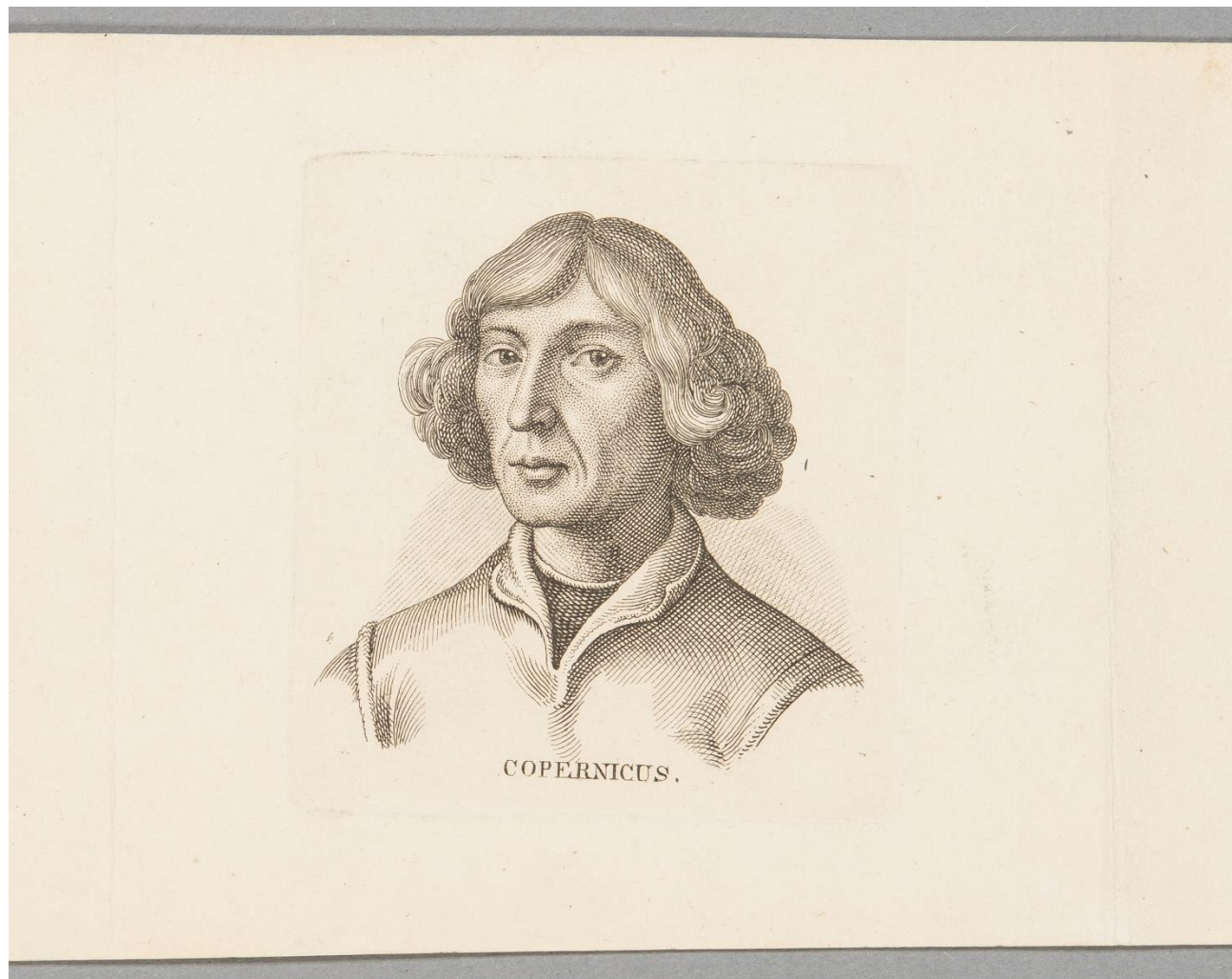
Wizerunek Kopernika, którego autorem jest: Ernst Ludwig Riepenhausen

Jest to miedzioryt z około 1815 roku.

Ukazuje popiersie uczonego ujęte trzy-
czwarte, twarz zwrócona lekko w lewo,
u dołu napis: COPERNICUS.

Przedstawienie jest kopią toruńskiego
portretu gimnazjalnego, bądź grafiki
Tedora de Bry.

Sygnatura : Teka 9/68

Portret Mikołaja Kopernika ze sferą armilarną, którego autorem jest Marco Basaiti

Fotografia litografii wykonanej przez Scheffera po 1819 roku (sygnatura pod kompozycją po prawej: "chev. de Scheffer dessin      Vienne") według obrazu Marco Basaitiego, na co wskazywała inskrypcja: M. BASAITI FACIEBAT MDXII.

Fotografia wykonana w Atelier Aleksandra Jacobiego w 1900 roku.

Sygnatura : Teka 9/8

Wizerunek Kopernika, którego autorem jest: Pierre Roch Vigneron

Jest to litografia z ok. 1833 r.

Portret Mikołaja Kopernika według „portretu toruńskiego”, który był własnością Toruńskiego Gimnazjum Akademickiego.

Sygnatura : Teka 9/83

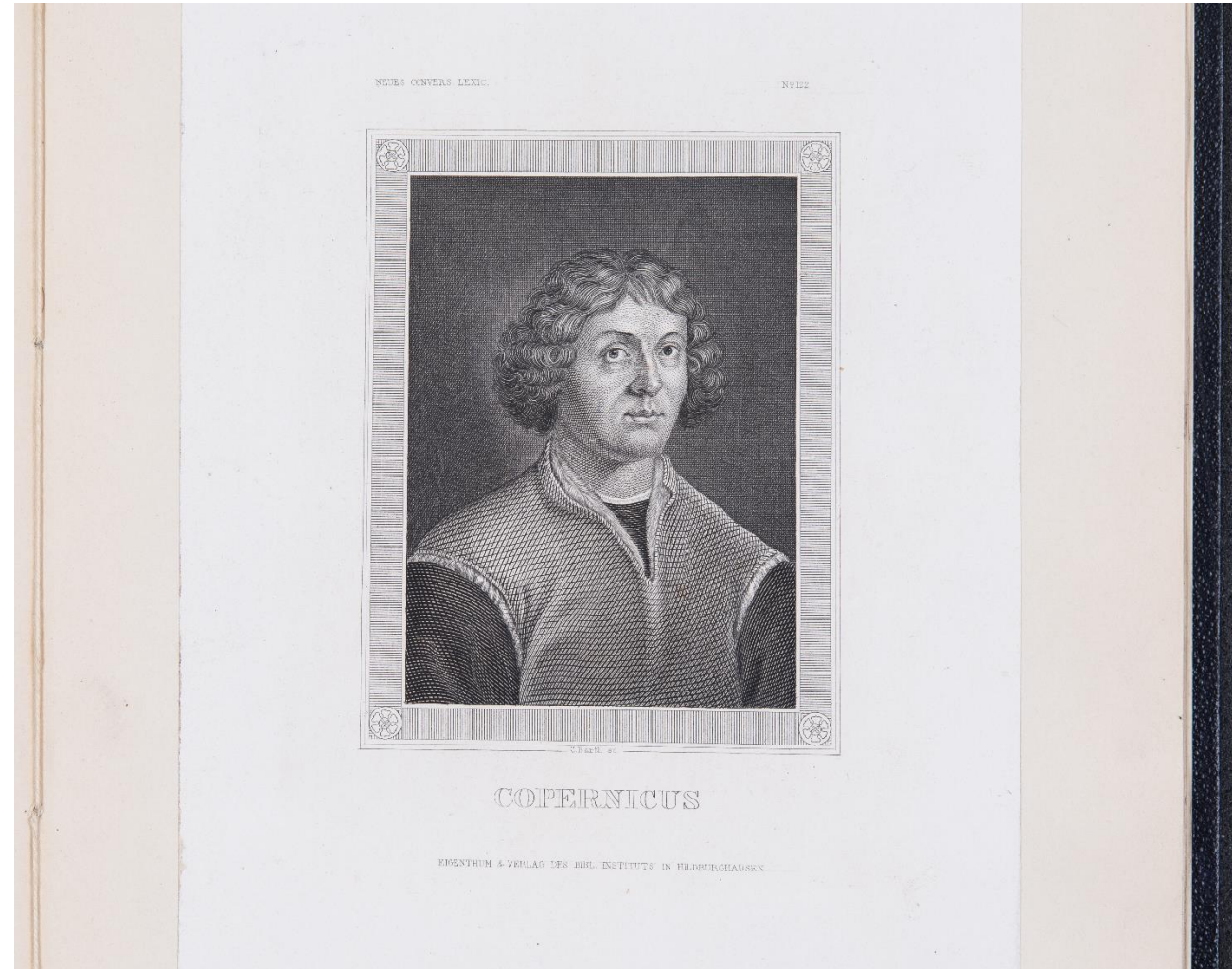
Wizerunek Kopernika, którego autorem jest: Carl Barth

Wizerunek Mikołaja Kopernika w prostokątnej ramce z rozetami w narożach. Uczony ukazany w popiersiu trzy-czwarte w prawo.

Prototypem wizerunku astronoma był „portret toruński”, własność Toruńskiego Gimnazjum Akademickiego. Świadczy o tym charakterystyczny wygląd kołnierzyka podbitego futerkiem w kaftanie Kopernika.

Jest to staloryt, ok. 1850 r.

Sygnatura : Teka 9/54

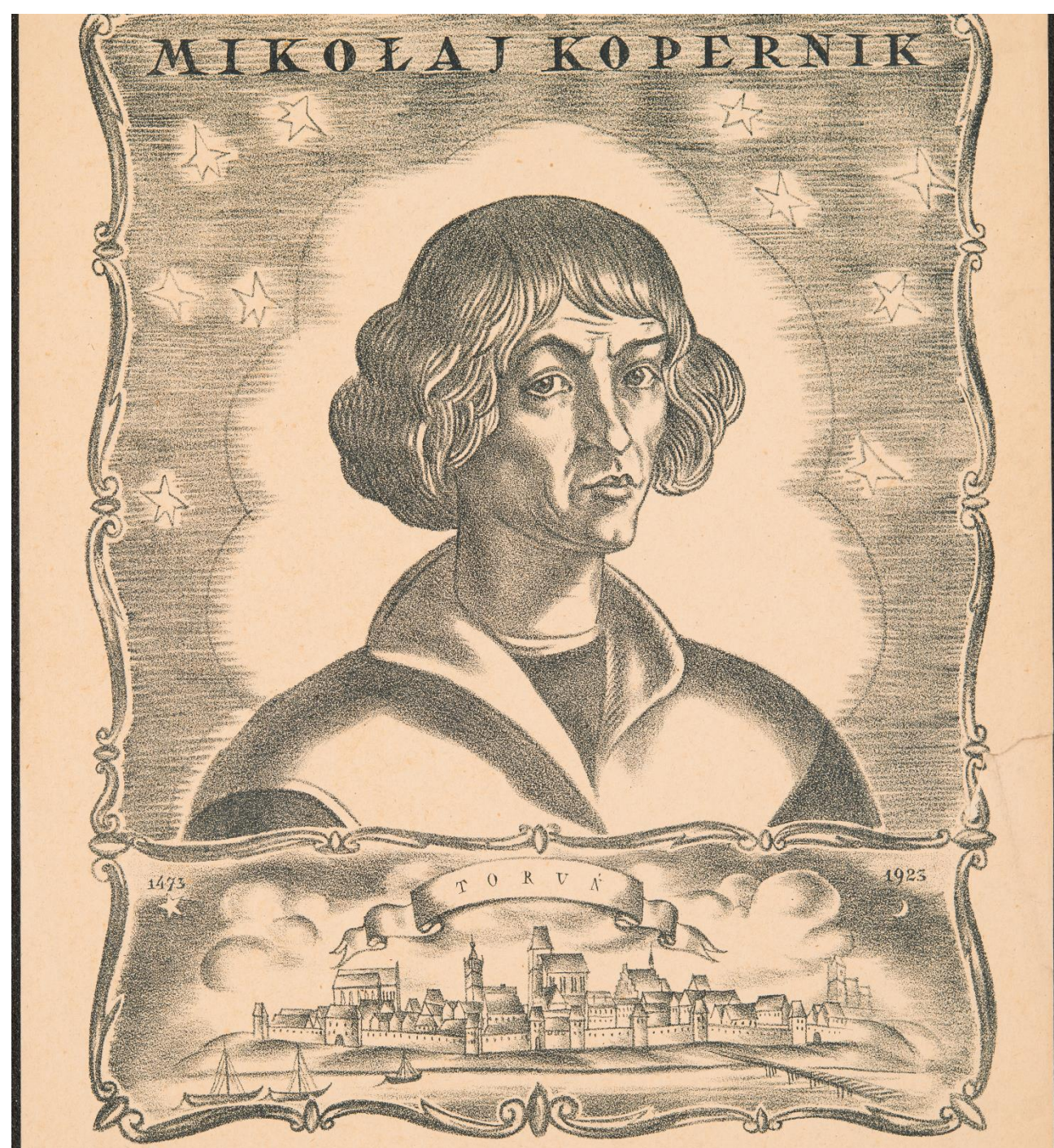
Wizerunek Kopernika, którego autorem jest: Felicjan Szczęsny Kowarski

Plakat wydany z okazji 450-lecia urodzin Mikołaja Kopernika przez Polski Czerwony Krzyż okręgu pomorskiego.

Projekt plakatu przygotował Felicjan Szczęsny Kowarski na podstawie grafiki z wizerunkiem Kopernika pochodzącej ze zbiorów Dominika Witke-Jeżewskiego, dziś w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie. W dolnej partii plakatu autor umieścił panoramę Torunia od strony Wisły.

Jest to litografia z 1923 r.

Sygnatura : Teka 9/82

Wizerunek Mikołaja Kopernika według portretu z galerii degli Uffizi we Florencji

Fotografia wizerunku Mikołaja
Kopernika według portretu z galerii
degli Uffizi we Florencji.

Fotografia wykonana przez zakład
Giacomo Brogi Fotografo-Editore
Firenze przed 1881 r.

Sygnatura : Teka 9/4

Domniemamy wizerunek Mikołaja Kopernika, w rzeczywistości przedstawia Johanna Stöfflera

Johannes Stöffler (także *Stöfler*, *Stoffler*, *Stoeffler*) (1452-1531) był niemieckim matematykiem, astronomem, astrologiem, księdzem, twórcą instrumentów astronomicznych i profesorem na Uniwersytecie w Tybindze.

Brak autora grafiki.

Grafika wykonana techniką miedziorytu, około 1659 r.

Sygnatura : Teka 9/41 oraz Teka 9/43b

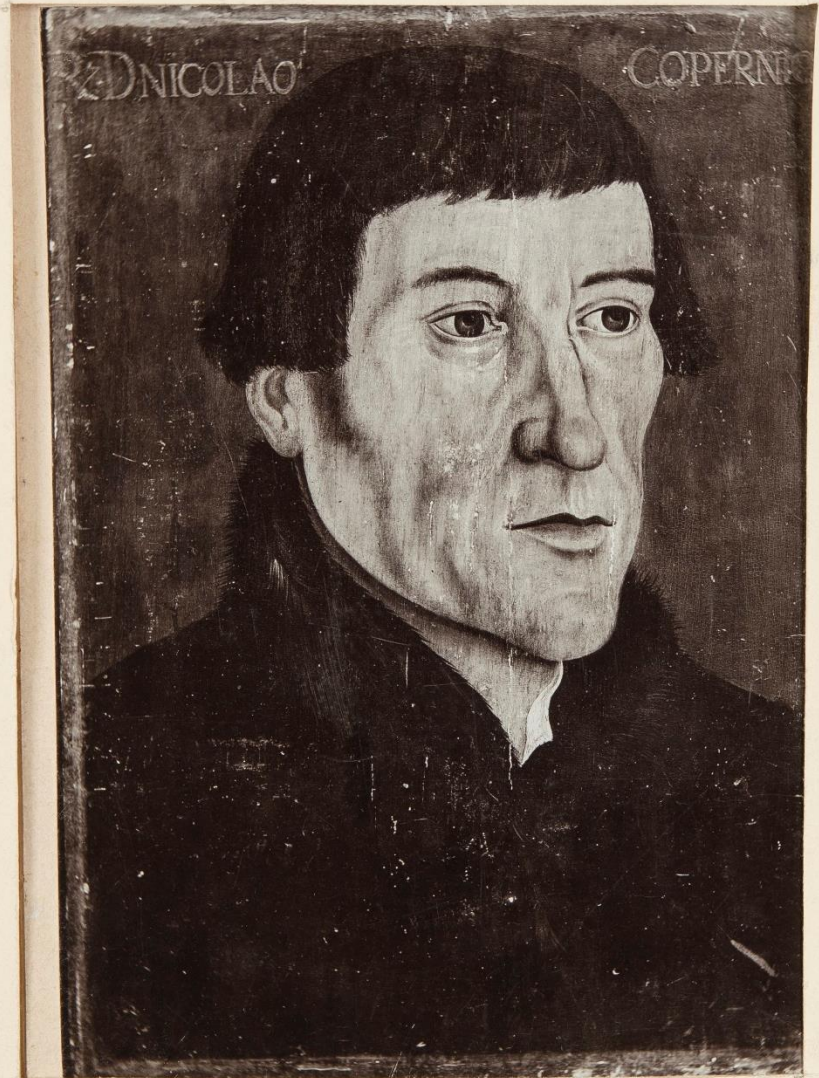

Fantazyjne wizerunki Mikołaja Kopernika

Portret niewiadomego mężczyzny
podawany jako wizerunek Mikołaja
Kopernika, obraz olejny szkoły
niemieckiej z połowy XVI w. z
Muzeum w Gołuchowie.

Sygnatura : Teka 9/22

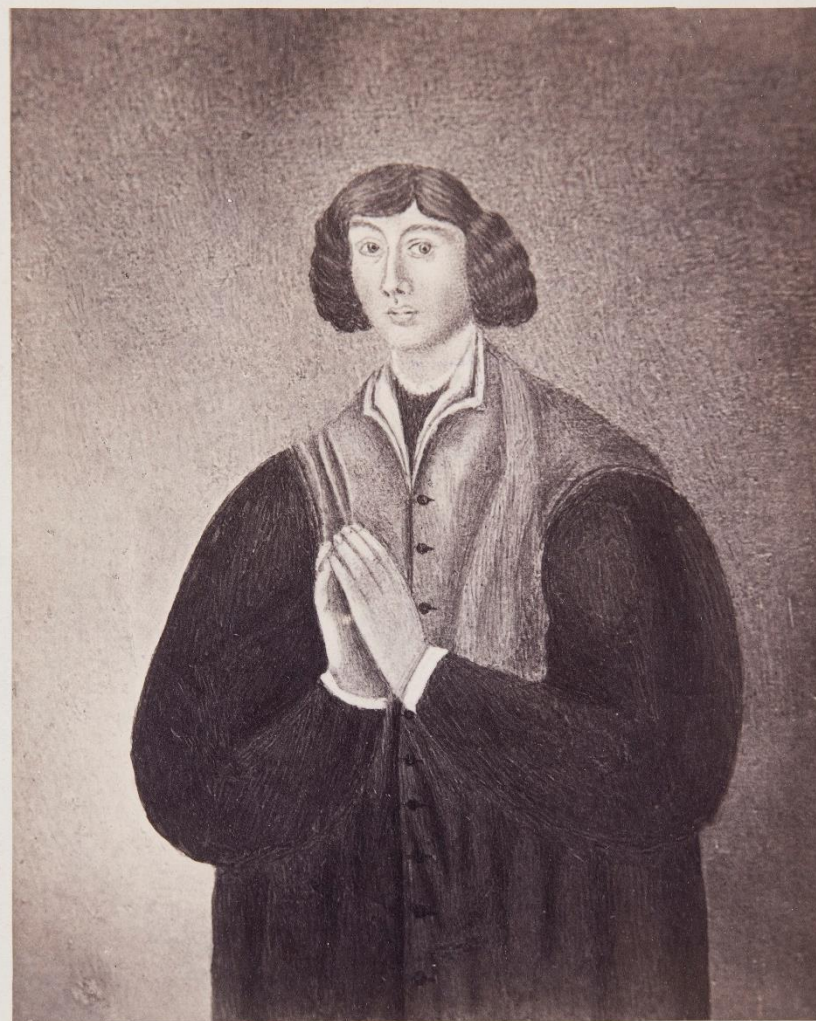

Fantazyjne wizerunki Mikołaja Kopernika

Nieznany portret Mikołaja Kopernika ze złożonymi modlitewnie rękami, w półpostaci 3/4 w prawo.

Fotografia obrazu wykonana przed 1939 r.

Sygnatura : Teka 9/2

Wizerunek Mikołaja Kopernika wg 2005 r.

Wizerunek twarzy Mikołaja Kopernika wygenerowany komputerowo na podstawie czaszki odnalezionnej w 2005 roku pod podłogą ołtarza Świętego Krzyża, którym astronom dożywotnio się opiekował, w katedrze we Fromborku, w której był kanonikiem; wizerunek powstał w oparciu o metodę plastyczną Michała Gierasimowa; identyfikacja była możliwa dzięki zgodności DNA dwóch włosów odnalezionych (2008) w należącej do Kopernika księdze Stöfflera z materiałem genetycznym szczątków pochowanych w katedrze we Fromborku.

Domena publiczna:
<http://www.toruntour.pl/2291/jak-wygladal-kopernik>

